Jiří Straus, Viktor Porada

Forenzní identifikace vozidla ve vztahu k teorii kriminalistické identifikaci, neidentifikačnímu zkoumání

Anotace: Kriminalistická identifikace představuje proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop, cílem je identifikace objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. Autoři se v článku zabývají vývojem názorů na pojem kriminalistické identifikace. Popisují objekty identifikace, druhý a způsoby identifikačního zkoumání. Rozšiřují způsoby identifikačního zkoumání o pojem rekognice, identifikaci objektů podle paměťové stopy. Vyjadřují se k možnosti určení pravosti vozidla. Upřesňuji pohled na identifikační a neidentifikační zkoumání v kriminalistice. Navrhují identifikaci vozidel vyjmout z problematiky Kriminalistické identifikace věci a doporučují ji zařadit do problematiky forenzních disciplín, jako „Forenzní identifikaci vozidla“.

Kľúčové slová: kriminalistika, identifikace, identifikační zkoumání, neidentifikační zkoumání.

Úvod

Pojem identifikace má několik významů, v kriminalistice hovoříme o kriminalistické identifikaci a vždy máme na mysli ztotožnění objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. Cílem kriminalistické identifikace je určení vztahu objektu ke stopě nebo jinému zobrazení. Zjistit totožnost v kriminalistice znamená stanovit, že na určitém odrážejícím objektu se zobrazil určitý odražený objekt. Kriminalistickou identifikací tedy rozumíme proces, kterým se určuje vztah mezi stopou nebo jiným odrazem a objektem, který stopu nebo jiný odraz skutečně vytvořil. Mezi kriminalistickou stopou a srovnávacím materiálem může existovat pouze shoda (nebo rozdíl), nikdy však totožnost. Kriminalistická stopa je z pohledu terminologie používané v kriminalistické identifikaci často označována jako ztotožňující objekt neznámého původu (do okamžiku ukončení procesu identifikace fakticky není známo, čím byla stopa vytvořena). Srovnávací materiál je označován jako ztotožňující objekt známého původu (jeho původ je znám, protože byl vytvořen konkrétním objektem - za to zodpovídá ten, kdo srovnávací materiál vytvořil, což je především kriminalistický expert, ale v některých případech i kriminalistický technik).

Teorie kriminalistické identifikace je učením o obecných principech ztotožňování různých objektů podle jejich odrazů, a to za účelem získání trestně procesních a jiných důkazů. Z tohoto důvodu má obecný význam jak pro kriminalistickou vědu, kriminalisticko-praktickou činnost, tak i pro teorii trestně procesního dokazování. Učení o kriminalistické identifikaci je speciální kriminalistickou teorií a kriminalistická identifikace je specifická metoda kriminalistické praktické činnosti.[1]

Základním východiskem kriminalistické identifikace je teorie vzájemného působení uplatněna v teorii kriminalistických stop. Z této teorie využívá kriminalistická tezi o tom, že materiální objekty, podílející se na trestném činu (pachatel, jeho obuv, nástroje trestného činu apod.), působí v průběhu trestného činu na jeho obklopující vnější prostředí - odráží se, čímž na něm vyvolávají určitou změnu – odraz. V kriminalistice mají tyto změny nejčastěji podobu stopy. Při kriminalistické identifikaci se využívají jak stopy ve vědomí lidí, tak ostatní druhy stop v materiálním prostředí.

[1] PORADA, V. 1987. *Teorie kriminalistických stop a identifikace.*

Základní principy kriminalistické identifikace

Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.

Pojem identifikace obecně má několik významů. Identifikace *(z latiny)* je porovnání nezaměnitelných charakteristik předmětu s následným určením nebo vyloučením shodnosti.

Identifikace je definována obecně jako zjišťování totožnosti, má několik významů. Podle oboru se může jednat o různé typy identifikace:[2]

- identifikace obecná — zjištění a stanovení totožnosti na základě shodných charakteristik;
- identifikace (přírodní vědy) — slouží k určení přírodniny, chemické sloučeniny nebo organismu podle charakteristických vlastností objektu. jako je fyzikální, chemická vlastnost nebo biologická vlastnost. Tyto vlastnosti musí být pro objekt příznačné;
- identifikace (výpočetní technika) — jednoznačné určení události, záznamu, bloku, souboru případně jiné informační jednotky;
- identifikace (radiolokace) — slouží k určení typu letadla, určení cíle, objektu;
- identifikace (telefonie) — slouží k určení vodiče, po němž přichází signál do spojovacího pole, tedy určení jeho čísla a další zpracování této informace;
- identifikace (psychologie) — slouží k určení charakteru podnětů vnímání nebo jako proces ztotožnění jedince s jinou osobou nebo vzorem;
- identifikace (kriminalistika) — je určena k zjištění totožnosti předmětu nebo osoby.

Geneze pojmu kriminalistické identifikace

Kriminalistická identifikace je základní pojem v teorii kriminalistiky. Kriminalistická identifikace je v teorii kriminalistiky definována poměrně jednotně. Jen pro příklad si dovolím citovat několik definic podle významných teoretiků české a československé kriminalistiky posledních desetiletí:

Protivínský - *Učení o kriminalistické identifikaci je speciální kriminalistickou teorií a kriminalistická identifikace je specifickou metodou kriminalistické praktické činnosti. Jako speciální kriminalistická teorie je učení o kriminalistické identifikaci metodologickou základnou pro zkoumání a rozpracování prostředků, postupů a metodik vyšetřování a předcházení trestných činů. Jako specifická metoda kriminalistické praktické činnosti je formou dekódování informace ze stop a jiných objektů na úrovni individualizace.*[3]

Pješčak-Bělkin – *Kriminalistickou identifikací se rozumí proces, kterým se určuje vztah mezi stopou nebo jiným odrazem a objektem, který stopu nebo jiný odraz skutečně vytvořil.*[4]

Porada – *Kriminalistická identifikace je označována jako metoda, tak i proces ztotožňování různých materiálních objektů pomocí kriminalistických prostředků. K řešení otázky, zda je kriminalistická identifikace metodou nebo určitým procesem porovnávání a ztotožňování, je třeba přistupovat funkčně. Rozhodujícím kritériem je cíl, který sledujeme,*

[2] STRAUS J. 2015. *Vybrané problémy kriminalistické identifikace*.
[3] PROTIVINSKÝ, M. 1979. *Dekódování informace z kriminalistické stopy*, s. 58.
[4] PJEŠČAK, J., BĚLKIN, R. S. a kol. 1984. *Kriminalistika*, s. 60.

kterého chceme dosáhnout, tj. zda nám jde o cíl a výsledek tohoto zkoumání nebo o praktickou realizaci identifikačního zkoumání.[5]

Musil (2004) – *Kriminalistická identifikace je poznávací metoda, kterou se individualizuje vztah mezi dvěma či více projevy nebo částmi jednoho a téhož materiálního objektu.*[6]

Porada (2007) – *Kriminalistická identifikace je proces, během něhož se zjišťuje, kterým konkrétním způsobem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.*[7]

Šimovček (2011) – chápe kriminalistickou identifikaci ve dvou úrovních, jako

a) *kriminalistickou teorii o totožnosti a relativní stálosti objektů identifikace;*
b) *specifikou metodou poznávání v kriminalistické praxi.*[8]

Straus (2012) - *Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.*[9]

Konrád, Porada, Straus, Suchánek, vymezuji v poslední učebnici (2021) pojem kriminalistické identifikace - *Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby, věci nebo zvířete s kriminalisticky relevantní událostí.*[10]

Společným znakem všech definic kriminalistické identifikace je

- cílem je ztotožnění objektu podle shodných znaků nalezených v identifikujících objektech;
- existence minimálně dvou identifikujících objektů;
- proces, ve kterém se zkoumají a porovnávají identifikační znaky.

V procesu kriminalistické identifikace se nepodrobují rozboru všechny vlastnosti odráženého (identifikovaného) objektu, ale zkoumají se jen takové vlastnosti, které se odrazily v objektech identifikujících. Z tohoto hlediska se jednotlivé vlastnosti identifikovaného objektu dělí na vlastnosti identifikační a neidentifikační. Jednotlivé vlastnosti nejsou zjišťovány přímo, ale nepřímo, zprostředkovaně, na základě zkoumání vlastního mechanismu stopového kontaktu i s ohledem na kvalitu a kvantitu přenášených informací z objektu, jenž stopu vytváří na objekt, který stopu přijímá.

---

[5] PORADA, V. 1987. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*.
[6] MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. 2004. *Kriminalistika,* s. 114 – 125.
[7] PORADA, V. a kol. 2007. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika),* s. 72.
[8] ŠIMOVČEK I. a kol. 2011. *Kriminalistika*, s. 53.
[9] STRAUS, J. a kol. 2012. *Úvod do kriminalistiky*, s. 138 - 161, STRAUS J. 2015. *Vybrané problémy kriminalistické identifikace*.
[10] KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J. a J. SUCHÁNEK. 2014. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.*

Porada zavádí nový pojem **systémová identifikace** [12]**.** Základní přístup k řešení úkolů v interdisciplinárních vědách, tedy i v kriminalistice je postaven na zvládnutí systémových přístupů. Systémový výzkum představuje souhrn vědeckých a technických, ekonomických a společenských problémů a jejich řešení pomocí koncepcí a technik systémového charakteru. Soudobé pojetí identifikace systému lze formulovat takto:

Identifikace systémů je specifické vytváření systému Σ(T) nad stopou a srovnávacím materiálem, pro řešení konkrétního problému P(T), které se skládá z těchto dvou nezastupitelných kroků:

a) na reálném objektu se experimentálně vyšetří hodnoty parametrů popisujících projevy objektu související s řešením problému P (T). Tento krok se označuje jako identifikační experiment;
b) hodnoty parametrů projevů objektu pak tvoří část vstupních parametrů pro určení identifikovaných veličin. Realizace algoritmu inverzní úlohy v rámci identifikace je tzv. identifikační výpočet.

V současnosti se již v kriminalistické praxi v řadě případů aplikuje **biometrická identifikace**, která se opírá se o biometrické charakteristiky lidského těla a jeho projevů. Podle základního principu identity (totožnosti), každá osoba je identická (totožná) jen a jen sama se sebou. Když vědecky prokážeme a v mnoha směrech je prokázáno, i pokud jde např. o lokomoci člověka, že naše fyzické a psychické charakteristiky jsou individuální, pak je lze úspěšně použít pro efektivní identifikaci osoby s velmi vysokým stupněm jedinečnosti. Biometrická identifikace je vlastně využití jedinečných, měřitelných fyzikálních (např. tělesná výška, délka kroku, délka prstů při hodnocení ruky, parametry duhovky atd …) nebo fyziologických znaků (tzv. markantů) jako projevů člověka k jednoznačnému zjištění (identifikaci) nebo ověření (verifikaci) jeho identity (totožnosti). Předpokladem pro využití každé biometrické charakteristiky je jedinečnost, relativní stálost, praktická měřitelnost a technologická možnost dalšího automatického zpracování zaměřeného na vyhodnocování srovnávaných charakteristik, patřících různým jedincům[11].

Objekty kriminalistické identifikace

Objekty kriminalistické identifikace mohou být pouze jedinečné materiální objekty, které mají stabilní prostorové hranice a jsou charakterizovány neopakovatelným a jedinečným souborem vlastností. V procesu kriminalistické identifikace se uplatňuje vždy několik terminologicky přesně definovaných objektů, jejich vymezení je následující:

Objekt identifikovaný je takový objekt, který jednoznačně souvisí s kriminalisticky relevantní událostí a to nejčastěji proto, že vytvořil konkrétní kriminalistické stopy. Objekt identifikovaný je objekt, který se odrazil ve stopě, či v jiném odrazu a dále každý objekt, o němž se předpokládá, že se odrazil ve stopě, či jiném odrazu, což je třeba kriminalistickou identifikací prověřit. V kriminalistické praxi se jedná o osoby, věci nebo zvířata.

Abychom mohli správně analyzovat trestně procesní dokazování, je třeba tyto odrážené objekty dále rozlišovat na:

- objekt, který skutečně zanechal stopu, podle níž je zjišťován, tj. objekt hledaný;
- objekt, který mohl zanechat nalezenou stopu, což je třeba prověřit, tj. prověřovaný objekt.

[11] PORADA V. K problematice a srovnání identifikace v kriminalistice, policejních a bezpečnostních vědách. In: FORENZNÍ VĚDY, PRÁVO, KRIMINALISTIKA, 2/2021, ročník 6, s. 112-123.

Objekt prověřovaný je tedy objekt, o kterém se domníváme, že mohl vytvořit konkrétní kriminalistickou stopu. V praxi se jedná o skupinu objektů, které mají shodné skupinové vlastnosti, odpovídající skupinovým vlastnostem objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. Objekt hledaný je objekt ze souboru prověřovaných objektů, který vytvořil kriminalistickou stopu.

Vlastnosti zjišťovaného objektu mohou být stanoveny výhradně podle jeho stop, např. vlastnosti nástroje použitého na místě činu lze určit zkoumáním nalezených mechanoskopických stop.

Vlastnosti prověřovaného objektu se zpravidla zjišťují:

- podle srovnávacích materiálů, např. podle pokusně vytvořených mechanoskopických stop prověřovaného nástroje;
- podle fotografie nebo popisu;
- přímým ohledáním a zkoumáním objektu *in natura*.

Objekty identifikující (ztotožňující) jsou takové objekty, které odrážejí vlastnosti identifikovaných objektů. Lze říci, že objekt identifikující je takový objekt, s jehož pomocí identifikujeme osoby, věci nebo zvířata. V kriminalistické praktické činnosti se objekty identifikující dělí na dvě zásadní skupiny, a to na kriminalistické stopy a srovnávací materiály. V konkrétním procesu kriminalistické identifikace musí být identifikující objekty minimálně dva. Často se však jedná o více objektů.

Prostřednictvím identifikujících objektů je řešena otázka totožnosti. Jsou pouhými nositeli informace, slouží jako prostředky zjišťování vlastností ztotožňovaných objektů. Jsou to stopy, kopie stop a jiná zobrazení.

Stopy jsou nejčastějším a nejdůležitějším nositelem informace o identifikovaném objektu. Stopy mohou být nahrazeny svými kopiemi, např. stopa obuvi je nahrazena sádrovým odlitkem stopy obuvi.

Srovnávací materiál nese informaci o bezpečně známém identifikovaném objektu. Základní vlastností srovnávacích materiálů je nepochybná vědomost, od kterých konkrétních objektů pochází. Srovnávací materiály mohou vzniknout a vyskytovat se jako přirozené vzorky, např. ukázky ručního písma, které vznikly náhodně bez souvislostí s kriminalisticky relevantní událostí a umělé, pokusně zhotovené, experimentální vzorky pro potřeby kriminalistické identifikace. Může se jednat například o kontrolní otisky prstů. Srovnávací materiály, které se vytvářejí jako pokusně zhotovené experimentální vzorky, musí být pořizovány na základě znalostí mechanismu vzniku stopy a v podmínkách co nejpříznivějších pro zobrazení vlastností prověřovaných objektů.

V procesu kriminalistické identifikace lze vyčlenit dvě skupiny objektů:

1. objekty, jejichž vlastnosti musí být zkoumány a na něž je zaměřeno řešení otázky totožnosti;
2. objekty, které nejsou ztotožňovány, ale slouží jako prostředky ke zjišťování vlastností jiných objektů.

Kriminalistickou identifikaci můžeme dělit podle různých kritérií, např. podle subjektu uskutečňující proces identifikace, podle ztotožňovaných objektů, podle odborných znalostí nutných ke zkoumání a použitých metod, podle toho, zda se dospěje ke zjištění totožnosti či nikoliv nebo podle druhů identifikačních znaků, využívaných k identifikaci.

Způsoby identifikačního zkoumání v kriminalistice

Mezi typické případy kriminalistické identifikace patří

- porovnání stopy se ztotožňovaným objektem *in natura;*
- porovnání stopy s pokusně vytvořenou stopou;
- porovnání dvou stop zajištěných na místě činu;
- porovnání stopy s evidenčním srovnávacím materiálem;
- porovnání objektu in natura s evidenčním srovnávacím materiálem.

Někteří autoři zahrnují do identifikačního zkoumání i případ, kdy se porovnávají části objektu mezi sebou s cílem zjistit, zda před oddělením tvořily jeden monolitní celek. S tímto názorem lze polemizovat a je otázka dalšího teoretického rozboru, zda se jedná o skutečnou formu kriminalistické identifikace.

Při srovnávacím zkoumání rozlišujeme, zda se ke kriminalistické identifikaci využívají materiální stopy nebo stopy ve vědomí člověka. Při zkoumání zobrazení objektů, které souvisí s materiálními stopami, rozlišujeme čtyři způsoby srovnávacího zkoumání:

- položení vedle sebe s popisem znaků, tzv. „bodování“;
- překrytí zobrazení;
- spojení zobrazení;
- geometrické měření.

Položení vedle sebe s popisem znaků (tzv. bodování) spočívá v umístění srovnávacích zobrazení, podle potřeby zvětšených do jednoho zorného pole, aby bylo možné snadno zkoumat, srovnávat, bodovat a popisovat vybrané identifikační znaky. Jedná se o nejjednodušší a nerozšířenější způsob srovnávacího zkoumání, využívaný ve většině druhů kriminalistické identifikace.

K vytvoření optimálních podmínek zkoumání se používají různé kriminalisticko technické prostředky a postupy, např. komparační mikroskop, zvětšovací a srovnávací episkop, epidiaskop apod. K trvalé dokumentaci tohoto srovnání se pořizují fotografie obou srovnávaných objektů, které se nalepí vedle sebe, shodné identifikační znaky se vyznačí a popíší.

Překrytí zobrazení spočívá v tom, že jedno průhledné zobrazení se přiloží na druhé tak, že se nám obě zobrazení jeví jako souhlasné, jsou-li jednotlivé znaky shodné. Tohoto způsobu srovnávacího zkoumání se využívá v případech, kdy tvar znaku je obtížně definovatelný a nelze ho jednoznačně popsat ani změřit. Jedno ze srovnávacích zobrazení musí být vyhotoveno na průhledném materiálu.

Spojení zobrazení spočívá v tom, že zobrazení srovnávacích objektů se připojují k sobě tak, že jedno zobrazení tvoří přirozené pokračování druhého. Spojení zobrazení má značný význam při srovnávání sešinutých a jiných dynamických stop. Jde o velmi rozšířený způsob zkoumání a dokumentace v kriminalistické balistice a mechanoskopii.

K tomuto zkoumání se rovněž často využívá komparační mikroskop ve spojení s fotografickým aparátem pro pořízení fotografické dokumentace. Velmi rozšířeným dokumentačním postupem je také spojení dvou fotografických snímků, ze kterých je jeden rozřezán tak, aby řez procházel pokud možno největším počtem charakteristických identifikačních znaků. Přitom při spojení těchto znaků musí všechny linie stopy v jednom zobrazení plynule pokračovat v druhém zobrazení.

Geometrické měření spočívá v tom, že se měří vzdálenosti různých vybraných bodů, úhly svírané jejich spojnicemi apod. Používá se např. při srovnávání stop obuvi, stop lokomoce, ale také při identifikaci osob podle fotografií aj. Často je tento způsob i doplňkem některého z předchozích např. spojení zobrazení.

Při identifikačních zkoumáních objektů, které souvisí s materiálními stopami, obsahujícími informaci o vnitřním složení objektů, se používají metody komparace, založené na poznatcích různých přírodních a technických věd. Například v kriminalistické chemii se využívají základní chemické metody, v kriminalistické biologii se využívají biologické metody, při zkoumání účetních stop se využívají metody ekonomie a matematiky, apod.

Při identifikačním zkoumání objektů založeném na využití stop ve vědomí člověka (rekognice) se využívá srovnání pomocí fotografií nebo srovnání živých osob *in natura* podle anatomických a morfologických znaků nebo omezeně podle funkčních a dynamických znaků. U movitých věcí se srovnávají paměťové stopy v odstupujících časových okamžicích (poznávací osoba původně věc vnímala a nyní se jí předkládá in natura). Srovnává se v paměti uchovaný vjem hledaného objektu s novým vjemem vzbuzeným při opětovném vnímání objektů.

Musil, Konrád, Suchánek uvažují o způsobu identifikačního zkoumání ještě skládání částí v celek.[12] Domníváme se, že tento způsob zkoumání není typický způsob identifikačního zkoumání. Podle našeho názoru v takovém případě neidentifikačního zkoumání není k dispozici srovnávací materiál.

Vycházíme-li z klasifikace kriminalistických stop na materiální a paměťové,[13] pak uvedené způsoby identifikačního zkoumání jsou využívány pro identifikaci objektu podle materiálních stop. Vedle toho se v kriminalistice využívá rekognice jako identifikační zkoumání s využitím paměťových stop. Rekognice je formou kriminalistické identifikace, která je založena na psychickém procesu znovupoznáváni. Podstatou identifikace znovupoznáním jsou psychofyziologické procesy, probíhající v mozku člověka, umožňující zapamatování vnímaného, vybavení dříve vnímaného objektu a srovnávání tohoto „obrazu" (představy) s momentálním vjemem předváděného objektu. Přitom dochází k vyloučení nebo ztotožnění předváděných objektů.

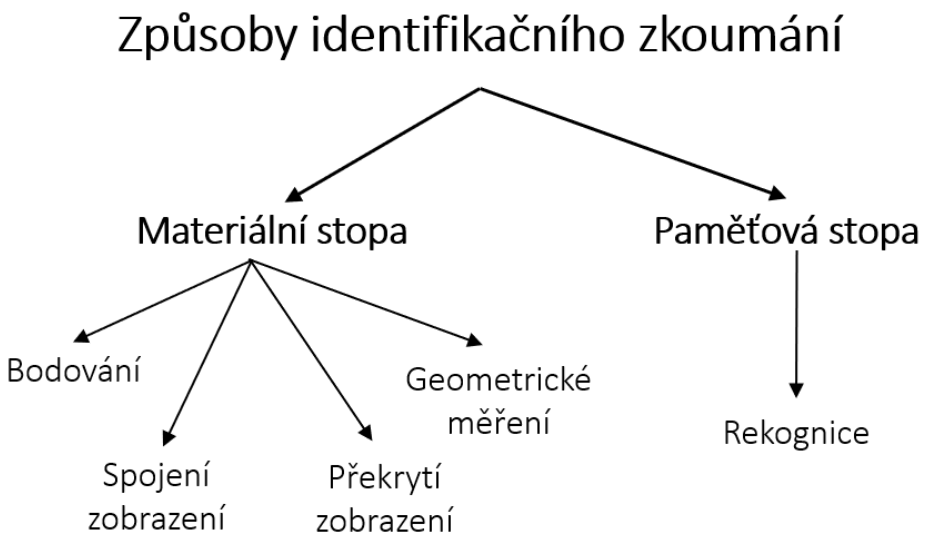
Za zvláštnosti formy rekognice - identifikace znovupoznáním, (*oproti identifikaci znalecké)* lze považovat zejména:

- nezastupitelnost subjektu identifikace (*subjektem může být pouze osoba, která předváděný objekt v minulosti vnímala),*
- ztotožňujícími objekty jsou paměťová stopa dříve vnímaného a momentální vjem předváděných objektů,
- neopakovatelnost úkonu, pokud poznávací osoba již jednou identifikovala ztotožňovaný objekt.

[12] MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. 2004. *Kriminalistika*, s. 114 – 125.
[13] PORADA, V. 1987. *Teorie kriminalistických stop a identifikace.,* PORADA, V. a kol. 2016. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*, s. 345 - 353. KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J. a J. SUCHÁNEK. 2014. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.* PROTIVINSKÝ, M. 1979. *Dekódování informace z kriminalistické stopy*, s. 58., PJEŠČAK, J., BĚLKIN, R. S. a kol, 1984. *Kriminalistika,* s. 60., MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. 2004. *Kriminalistika,* s. 114 - 125.

V pohledu na stávající způsoby identifikačního zkoumání si dovolujeme navrhnout nový pohled na způsoby identifikačního zkoumání, podstatu vyjadřuje následující schéma (obr. 1).

Obr. 1 Schéma způsobů identifikačního zkoumání (Straus)

V kriminalistice lze hovořit o identifikačním a neidentifikačním zkoumání. **Identifikační zkoumání** vede k identifikaci objektu, který vytvoří kriminalistickou stopu. V takovém případě je nutné mít zajištěnou kriminalistickou stopu a minimálně jeden srovnávací materiál a úkolem je ztotožnit identifikovaný objekt. Kriminalisticko-technický význam slouží především k tomu, že stopu lze využít v procesu kriminalistické identifikace a následně tak umožňuje identifikovat osobu, věc nebo zvíře, které konkrétní kriminalistickou stopu vytvořily. Takový výsledek má zpravidla zásadní význam pro objasnění kriminalisticky relevantní události. Je třeba uvést, že zdaleka ne všechny kriminalistické stopy mají potřebný a požadovaný kriminalistickotechnický význam (hodnotu) a mnohdy tak nejsou plně využitelné v procesu kriminalistické identifikace, např. stopy neobsahují potřebný počet individuálních identifikačních znaků nebo tyto znaky nejsou dostatečně zřetelné a jednoznačně využitelné v procesu kriminalistické identifikace.[14]

Identifikační úrovní rozumíme:

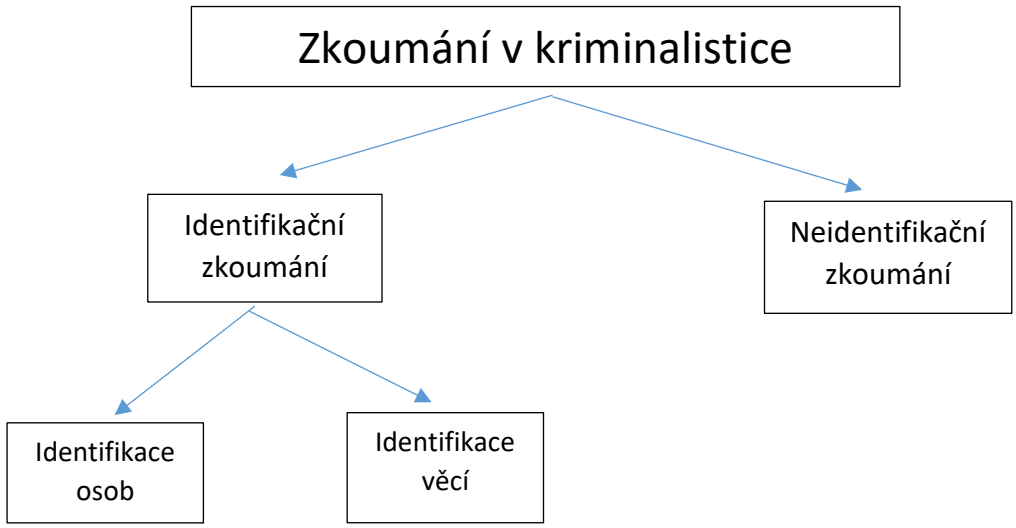
- individuální identifikaci objektu (ztotožnění, či vyloučení totožnosti);
- zjištění skupinové příslušnosti objektu při nedovršení procesu individuální identifikace.

Neidentifikační zkoumání nevede k identifikaci (ani k určení skupinové příslušnosti) a využívá se v případech, kdy je potřeba například zjistit pravost objektu nebo zjištění informací ke konkrétnímu objektu zkoumání. Jako příklad neidentifikačního zkoumání v kriminalistice můžeme uvést následující – zjišťování pravosti bankovky, určování vzdálenosti střelby podle povýstřelových zplodin, zjišťování způsobilosti zbraně ke střelbě, zjišťování mechanismu vzniku kriminalistické stopy. Domníváme se, že neidentifikační zkoumání vede k určení kriminalisticko taktické hodnotě stopy. Kriminalisticko-taktický význam spočívá

[14] KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J. a J. SUCHÁNEK. 2014. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*.

především v tom, že kriminalistická stopa poskytuje důležité informace o způsobu provedení kriminalisticky relevantní události, o osobách, které se na ní podílely, jejich činnosti, způsobu provedení činu, jejich fyzických, příp. i psychických schopnostech, předmětu zájmu, způsobu příchodu a odchodu z místa apod. Pečlivým vyhodnocením kriminalisticko-taktické hodnoty kriminalistických stop lze usuzovat na to, zda pachatel místo činu znal, zda měl potřebné technické, příp. jiné znalosti a schopnosti potřebné k překonání různých překážek, zda se na své jednání připravoval, zda měl společníky, jak se choval na místě, co bylo předmětem jeho zájmu a další kriminalisticky relevantní informace. Kriminalisticko-taktický význam má vždy každá kriminalistická stopa a to bez ohledu na její případný kriminalisticko-technický význam. Využití kriminalisticko-taktické hodnoty je v procesu posuzování a kriminalistickém využívání způsobu spáchání trestné činnosti (kriminalisticky relevantní událost).[15]

Obr. 2 Schéma zkoumání v kriminalistice (Straus, Porada)

Neidentifikační úrovní se rozumí zjištění:

- skupenství hmoty pevné, kapalné nebo plynné, nemůže-li být cílem individuální ztotožnění
- mechanizmu vzniku stop (např. že rýhy v zámku byly způsobeny paklíčem nebo nepravým klíčem)
- mechanizmu události trestného činu (např. oběť byla usmrcena jinde a na místo nálezu byla převezena)
- pravosti objektu (např. zda se jedná o pravou nebo padělanou bankovku)
- způsobu spáchání trestného činu (např. že bylo více pachatelů, že jednali brutálně, že použili motorového vozidla, že přespali na místě činu)
- o jaký předmět se jedná, k čemu slouží, či může sloužit (např. zda podomácku vyrobená palná zbraň je způsobilá ke střelbě a může usmrtit, či zranit člověka)
- okolností, které napomohly ke spáchání trestného činu a pohnutky ke spáchání trestného činu (např. že osoba, která byla oloupena, se sama před tím v hostinci chlubila, kolik

[15] KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J. a J. SUCHÁNEK. 2014. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.*

má u sebe peněz, že sklad, z něhož byla odcizeno zboží, nebyl opatřen mechanickými nebo jinými zábranami).

Stanovisko k zařazení Identifikace vozidel do kriminalistické identifikace

V odborném sdělení[16] (Kopencová, Rak, Hudecová), je uvedeno**:**

„Individuální identifikace objektu je konečným stavem každé forenzní analýzy či dokumentace. Příspěvek seznamuje čtenáře s novou metodou identifikace vozidla, pomocí které lze nalézt odcizená vozidla, resp. neodborně zaměněné klíčové komponenty vozidla, které mohou pocházet i z trestné činnosti.

Pro možnost využití individuální identifikace jakýchkoliv objektů (osob, živých i neživých objektů, artefaktů, které vytvořila příroda nebo člověk) ve forenzních disciplínách **(včetně kriminalistiky)** potřebujeme naplnit několik teoretických i ryze praktických základních zásad. Jedná se o zásady nezbytně nutné a zásady doplňkové.

Jsou uvedeny zásady nezbytně nutné:

1. **Identifikační charakteristiky (vlastnosti) předmětného objektu musí být v určitém zkoumaném prostoru jedinečné, unikátní.** V době celosvětové globalizace je zkoumaným prostorem celá planeta země, tj. objekt musí mít takové charakteristiky, které zajistí jeho celosvětovou jedinečnost, unikátnost, neopakovatelnost.[17]

2. **Identifikační charakteristiky objektu musí být relativně neměnné**. Mohou se tedy v určitém rozsahu měnit, ale nesmí být porušena předchozí zásada. Změny jsou tedy malé, pro identifikační proces, zaručující jednoznačnou, unikátní shodu mezi srovnávanými objekty, nepodstatné. Otisk prstu malého dítěte i téhož dospělého člověka má sice jiné rozměry, ale identifikační znaky (tzv. markanty) jsou neměnné. Relativní neměnnost lze vysvětlit i jako určitou stálost, neměnnost v čase.

3. Identifikační charakteristiky musí být od daného objektu neoddělitelné, tj. musí být jeho nerozlučnou částí. Jinými slovy, pokud nějaký objekt např. označíme ve výrobním procesu určitým unikátním identifikačním, výrobním číslem, tento identifikátor musí být jeho přirozenou součástí. Pokud např. identifikátor vyrazíme do kovu karosérie vozidla, do dílu či části, nelze jej nijak dále oddělit. Pokud identifikátor ale vyhotovíme v podobě určitého štítku (kovového, plastového či papírového), tento identifikátor je od svého s ním spojeného objektu oddělitelný, poškoditelný či zničitelný (provozem objektu v době jeho životnosti), požárem, působením různých látek prostředí nebo účelovým zájmem identifikátor zničit či vyměnit za jiný. Zásada č. 3 je logicky spojená se zásadou č. 2 a dále ji doplňuje. Identifikátor v podobě štítku nebo nálepky je sice jedinečný, unikátní a relativně neměnný (zásada č. 1 a 2), ale pokud jej od identifikovaného objektu oddělíme, objekt tyto identifikační charakteristiky okamžitě ztratí, tj. nelze jej identifikovat. Zásada č. 3 je důležitá pro identifikaci přírodních objektů i objektů vytvořených člověkem (tzv. artefaktů).

4. Identifikační charakteristiky musí být technologicky zpracovatelné, vyhodnotitelné. Musí tedy existovat určité procesy, metodiky, nástroje, poznatkové fondy apod., abychom identifikační charakteristiky dokázaly vůbec nalézt, „zviditelnit“ pro smyslové orgány člověka, zpracovat, analyzovat, dokumentovat a vyhodnotit. Ideálně ještě takovým

[16] KOPENCOVÁ, D., RAK, R., HUDECOVÁ, V. Identifikace vozidla pomocí digitálně uloženého VIN z pohledu kriminalistiky a forenzních disciplín. Soudní inženýrství, 2021, 32(1), s. 38 – 45.
[17] FELCAN, M., KOPENCOVÁ, D., RAK, R. Objekty a systémy – základní analytické prvky bezpečnosti, s. 41–55.

způsobem, aby tento proces byl v čase opakovatelný se stejným výsledkem. Identifikace na základě DNA nebyla ještě nedávno možná, protože nebyly známé identifikační charakteristiky, tedy podstata celého identifikačního procesu. Jakmile tento fakt byl teoreticky zvládnut, čekalo se ještě na samotnou technologii pro praktické vyhodnocení a srovnání biologických vzorků obsahujících DNA.

Výše uvedené zásady nezbytně nutné jsou neopomenutelné pro forenzní identifikaci. Zde v mnoha případech nezáleží až tak na rychlosti a nákladech na zpracování (byť v praxi stále usilujeme o vylepšení uvedených dvou faktorů). Důležitá je ale především skutečnost naplnění právní podstaty procesu a spravedlivosti, tj. například při objasňování vraždy nebo jiné závažné trestné činnosti je společnost vždy ochotna vynaložit i nemalé prostředky pro zajištění práva a spravedlnosti.

Pokud ale identifikace objektů (osob, živých neživých výtvorů přírody, lidské výtvory – různé artefakty) má sloužit pro preventivní účely, zamezení nebo podstatné omezené určitého typu kriminality, je potřeba kontrolovat pomocí identifikace velké množství objektů v rozsáhlém prostoru a v krátkém čase. V těchto případech je pak opodstatněné definovat **další dvě doplňkové zásady** pro identifikační procesy. Identifikační charakteristiky musí být „průmyslově“, technologicky zpracovatelné s **následujícími doplňkovými zásadami.**

5. Identifikační charakteristiky musí být zpracovatelné veřejně dostupnými technologiemi, které jsou pro danou oblast průmyslově, informačně standardizované v mezinárodním měřítku. Pro digitální vyčtení VIN z řídících jednotek by mělo být použitelné standardní zařízení, rozhraní, které je využitelné pro všechny modely vozidel všech továrních značek od určitého data výroby či ustanovení platnosti identifikačních kontrol. V současnosti každý výrobce v oblasti digitální identity vozidla používá jiné, často odlišné standardy a je nutné pořídit proprietární systém pro jejich forenzní či jiné zpracování. V praxi není pak možné pro preventivní účely provozovat desítky či stovky technologií, používaných různými výrobci vozidel. Takovýto přístup je prostorově, časově, metodicky a finančně náročný.

6. Identifikační charakteristiky musí být zpracovatelné automaticky, v reálném čase, s minimálním podílem lidského faktoru, s možností objektivní kontroly tzv. „čtyř očí“. Jedině tak je možné zajistit objektivnost, rychlost a nezávislost celého procesu.

U přírodních objektů (lidé, zvířata, rostliny atd.) je jednoznačná, unikátní a primární identita daná v zásadě především jejich přírodním, nativním původem, tj. biologickými vlastnostmi (otisk prstů, DNA, pach, vzhled tváře atd.).

Unikátní, jednoznačné identifikátory můžeme rozdělovat na **primární unikátní identifikátory a sekundární unikátní identifikátory**.

Primární unikátní identifikátory vznikají zpravidla při zrodu (narození/vytvoření) živého nebo neživého přírodního objektu nebo vytvoření umělého objektu člověkem (tj. vytvoření artefaktu).

● **Primární unikátní identifikátory** jsou časově relativně neměnné a s objektem trvale spojeny, a i v případě, že od objektu je oddělena jeho část, tato část je obvykle v ideálním případě schopná identifikovat původní objekt. Příkladem může být DNA, pach apod. Primární unikátní identifikátory nalezneme vždy u všech objektů stejné kategorie po celém světě (tj. všechny osoby mají DNA, otisk prstu, svou tvář, vozidla vyrobená po roce 1986 VIN – Vehicle Identification Number).

● **Sekundární unikátní identifikátory** vznikají v průběhu určitého procesu, v průběhu „života“ objektu. Jsou sice individuální, ale nemusí být vždy nalezeny u všech objektů dané

kategorie. Pokud osoby mají např. unikátní, jednoznačné tetování, unikátní vlastnosti chrupu po ošetření dentistou apod., neznamená to ale automaticky, že to platí pro všechny lidi na planetě Země. Sekundární identifikátory pomáhají jednoznačné identifikaci v případě, že existují; nazývají se často pomocnými unikátními identifikátory. Protože sekundární identifikátory často vznikají dodatečně, člověk jimi označuje různé vytvořené umělé artefakty, nemusí být zaručeno jejich trvalé spojení s objektem od samého začátku až po konec jeho existence. Sekundární identifikátory mohou být z objektu určitými technologiemi odstranitelné.

U artefaktů se v praxi spíše používá sekundární identifikace, která je uměle vytvořená člověkem – zejména různá výrobní, evidenční, administrativní, úřední čísla apod. Mohou mít podobu papíru ale i počítačových čipů. Ale i artefakty mají vlastnosti, které jsou dány primárně v procesu jejich výroby (tedy zrodu) – určitá napětí v materiálu, specifické materiálové složení či charakteristiky atd. Pokud tyto vlastnosti artefaktů jsou trvalé a relativně neměnné a mají charakter unikátních identifikátorů, lze je využít jako primární unikátní identifikátory.

K tomuto sdělení zajímáme z hlediska výše uvedených principů teorie kriminalistické identifikace toto stanovisko:

Problematika Kriminalistická Identifikace vozidel byla zařazená do kapitoly 6: Kriminalisticko-technické metody identifikace osob a věcí a neidentifikačního zkoumání, v podkapitole 6.2.5, v rámci kriminalistických metod identifikaci věcí.[18] Tedy do problematiky Kriminalistické identifikace. Tato problematika však do Kriminalistické identifikace věcí, a dokonce ani mezi Neidentifikační zkoumání v kriminalistice, kde byla mimo jiné zařazena problematika metalografického zkoumání vad a zjišťování čísel a značek odstraněných z povrchu kovových předmětů, např. falšovaná čísla motoru a později i oblast identifikačního čísla vozidla VIN nepatří. Z několika důvodů. Uvedeme pouze stručně:

a) kriminalistika má, jak bylo uvedeno svou vlastní metodologii a z ní odvozený systém kriminalisticko-technických a taktických metod, prostředků, postupů a operací. Využívá obecné metody poznání. Jsou to tzv. vědy teoretické (tzv. čisté nebo též fundamentální) a specifické kriminalisticko-technické prostředky. Tyto metody jsou součástí metodologie tak zvaných teoretických (tzv. fundamentálních) věd. A ze svých vlastních, specifických kriminalisticko-technických metod.
b) Autoři tohoto sdělení pracují s artefakty, tedy ze speciální metodologie praktických věd, tedy věd, které jsou vymezovány jako vědy o umělém (artefakty), o jednání a o projektování, která je hlavní procedurou praktických věd (obr. 3). Umělé (artefakt) chápeme, jako každý produkt cílevědomé lidské činnosti, přesněji produkt, jehož podstatnou podmínkou existence je cílevědomá lidská činnost.[19]

Obr. 3 Rozdíly mezi teoretickými a praktickými vědami[20]

[18] PORADA, V. a kol. 2016. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*, s. 345 - 353.
[19] PORADA, V. a kol. 2017. Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie. s. 34, 94.
[20] PORADA, V. a kol. 2017. Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie, s. 94.

VĚDY		KONEČNÝ CÍL	KRITERIUM	HODNOTA	ODPOVÍDÁ NA OTÁZKU
TEORETICKÉ	- resp. čisté vědy - fundamentální vědy	Vysvětlování faktů	Empirická potvrditeľnost	Pravda - Nepravda	Co je a proč to je ?
PRAKTICKÉ	- resp. vědy o projektování činností - technologie činností	Projektování efektívního konání	Dosažení "nejlepšího stavu věci"	Správnost - Nesprávnost	Co má být a jak toho co nejefektivněji dosáhnout?

Z uvedených důvodů je nezbytné:

1. změnit nesprávné zařazení **Identifikace vozidel do problematiky kriminalistické identifikace, kam nepatří,**
2. větu: „Pro možnost využití individuální identifikace jakýchkoliv objektů (osob, živých i neživých objektů, artefaktů, které vytvořila příroda nebo člověk) ve forenzních disciplínách **(včetně kriminalistiky) – odstranit tuto možnost).**
3. **identifikaci vozidel** ,zařadit ji, jako plnohodnotnou a významnou součást mezi kapitoly Forenzní expertízy s názvem: **Forenzní identifikace vozidel**, jako integrální součást Soudního inženýrství.[21]

Pozn: Pokud se v textu autoři odvolávají na kriminalistiku, doporučujeme rozlišovat pravidla kriminalistické identifikace od forenzního identifikačního zkoumání.

Závěr

Teorie kriminalistické identifikace je učením o obecných principech ztotožňování různých objektů podle jejich odrazů, a to za účelem získání trestně procesních a jiných důkazů. Základním východiskem kriminalistické identifikace je teorie vzájemného působení uplatněna v teorii kriminalistických stop. Z této teorie využívá kriminalistická tezi o tom, že materiální objekty, podílející se na trestném činu, působí v průběhu trestného činu na jeho obklopující vnější prostředí - odráží se, čímž na něm vyvolávají určitou změnu – odraz. Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.

V odborné literatuře lze nalézt drobné diference ve způsobech identifikačního zkoumání a také se objevuje nejednotnost v pojetí identifikačního a neidentifikačního zkoumání. Občas se zaměňuje teoreticky správné stanovení kriminalistické identifikace a vedle toho pojetí verifikace

Navrhujeme rozšíření způsobů identifikačního zkoumání nejen podle materiálních stop, ale také podle paměťové stopy.

Významnou roli hraje vymezení identifikačního a neidentifikačního zkoumání. Identifikační zkoumání vede k identifikaci objektu, který vytvoří kriminalistickou stopu. V takovém případě je nutné mít zajištěnou kriminalistickou stopu a minimálně jeden srovnávací

[21] PORADA, V. a kol. 2016. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*, s. 345 - 353.

materiál a úkolem je ztotožnit identifikovaný objekt. Neidentifikační zkoumání nevede k identifikaci (ani k určení skupinové příslušnosti) a využívá se v případech, kdy je potřeba například zjistit pravost objektu nebo zjištění informací ke konkrétnímu objektu zkoumání.

Identifikaci vozidel doporučujeme z výše uvedených důvodů vyjmout z problematiky Kriminalistické identifikace věci a doporučujeme ji zařadit do problematiky forenzních disciplín, jako „Forenzní identifikaci vozidla". Je třeba zcela objektivně vyzvednout rozhodující význam této expertízy, zejména při vyšetřování krádeží motorových vozidel, kde má zásadní vplyv na úspěšnost odhalování a vyšetřování těchto trestných činů.

Literatura

FELCAN, M., KOPENCOVÁ, D., RAK, R. Objekty a systémy – základní analytické prvky bezpečnosti. Zborník ze 14. mezinárodního sympózia konaného dne 14. 3. 2020 v rámci mezinárodního veletrhu Security Bratislava 2019, Akademie policejního zboru v Bratislavě, Bratislava, 2019, s. 41–55. ISBN 978-80-8054-795-0.

KLIMEŠ, L. 1981. *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1981, s. 275.

KRAUS, J. a kol., 2006. Nový akademický slovník cizích slov. Praha: Academia. ISBN 80-200-1351-2.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.* Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 318 s.

KOPENCOVÁ, D., RAK, R., HUDECOVÁ, V. Identifikace vozidla pomocí digitálně uloženého VIN z pohledu kriminalistiky a forenzních disciplín. Soudní inženýrství, 2021, 32(1), 38 – 45. DOI: http://dx.doi.org./10.13164/SI.2021.1.38. ISSN 1211-443X

MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav, *Kriminalistika.* Praha: C. H. Beck, 2004, s. 114 - 125.

PJEŠČAK, Ján., BĚLKIN, R. S. a kol, *Kriminalistika.* Praha: FMV, 1984, s. 60.

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: A. Čeněk, 2016, s. 345 - 353. ISBN 978-80-7380-589-0

PORADA, V. a kol. Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie. Plzeň: A. Čeněk, 2017, s. 34, 94. ISBN 978-80-7380-658-3.

PORADA, Viktor *Teorie kriminalistických stop a identifikace.* Praha: Academia, 1987.

PORADA, Viktor a kolektiv. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika).* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 72. ISBN 978-80-7380-038-3.

PORADA Viktor, K problematice a srovnání identifikace v kriminalistice, policejních a bezpečnostních vědách. FORENZNÍ VĚDY, PRÁVO, KRIMINALISTIKA, 2/2021, ročník 6, s. 112 - 123.

PROTIVINSKÝ, Miroslav, *Dekódování informace z kriminalistické stopy*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 58.

STRAUS Jiří, *Vybrané problémy kriminalistické identifikace.* Praha: VSFS, 2015.

STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 3. rozš. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2012, s. 138 - 161.

STRAUS Jiří, *Vybrané problémy kriminalistické identifikace.* Praha: VSFS, 2015.

ŠIMOVČEK Ivan a kol. *Kriminalistika.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 53. ISBN 978-80-7380-343-8.

Keywords: criminalistics, identification, identifying examination, non- identifying examination

Summary

Forensic identification represents the process of identifying the objects according to the trace evidence. The aim is to identify the object that has formed the trace. The authors deal with the development of opinions on the concept of forensic identification. They describe the objects of identification, types, and methods of identification examination. They extend the methods of identification examination with the concept of recognition, and identification of objects based on the memory trace. They comment on the possibility of determining the authenticity of the vehicle. They clarify the view on identification and non-identification examination in criminalistics. They propose to remove vehicle identification from the issue of Forensic Identification of the thing and recommend incorporating it into forensic disciplines as "Forensic Vehicle Identification".

prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc.
Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín
Vysoká škola finanční a správní Praha
Vysoká škola chemicko technologická
Praha
e-mail: straus@email.cz

prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc. Dr.h.c. (mult)
Vysoká škola bezpečnostního managementu
Košice
e-mail: viktor.porada@seznam.cz

Recenzenti: prof. JUDr. Jozef Meteňko, PhD., mjr. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.